

Окрему групу становлять дієслова-неологізми, яких ми виявили близько сорока. Вони утворені префіксальним, суфіксальним, префіксально-суфіксальним, постфіксальним, префіксально-суфіксально-постфіксальним способами: *дзункотіти, вигарцьовувати, жумрати, насюсяти, перетривати, допінгувати, інтоксикувати, мімікрувати, камуфлюватися, піаритися, одсичати, напродукувати, переакцентувати, знікчемлювати, набринькувати, підфутболювати, погулити*. Серед них велика група дієслів, що містить іншомовні корені. Так, цікавим є дієслово *засейвити*, адже утворене від іноземного слова (англ. «save») зі значенням «зберегти», наприклад: *Я хотів би цю дружбу засейвити – час летить, малому потрібен старший товариш*.

Варто зазначити, що письменниця не лише створює власні неологізми, а й вводить їх в активну лексику роману через запозичення з інших мов: *раціо, емоціо, скинхед, допінг, негації, білборд, веб-серфінг, веб-сайт, сіді-плеєр, веб-сторінка, промоутер, рімейк, фаст-фуд, сендвич-бар, флеш-моб, трейдери, блокбастер, блог, слоган, барбекю, хоспіс, прейскурант, ремікс, месидж, хабвей*.

Ліна Костенко використовує оказіоналізми з метою урізноманітнення лексики, максимальної передачі емоційного забарвлення твору, подекуди, застосовує, щоб підкреслити іронію чи сарказм. Напр.: *Свободи хамства, свободи невігластва, свободи ненависті до України. Все, що є нищого й зловорожого, вигрівається під сонцем нашої демократії; Нація навіть не косноязыка. Нація недорікувата*.

Отже, у романі Ліни Костенко «Записки українського самашедшого» максимально відтворена мовна ситуація в Україні, адже розмова ведеться з уст «середньостатистичного» українця, який уживає як літературні слова, так і діалектизми, сленг, запозичення. Утворення великої кількості авторських неологізмів свідчить про надзвичайну майстерність та талант Ліни Костенко, вміння створити максимально повний та багатий спектр почуттів та вражень у певних ситуаціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар О. І. Сучасна українська літературна мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія / Навч. посіб. / І. О. Бондар, Ю. О. Карпенко, М.Л. Микитин-Дружинець. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 368 с.
2. Горпинич В. О. Українська словотвірна дериватологія / В.О. Горпинич. – Дніпропетровськ: 1998. – 199 с.
3. Денискіна Г. Парадоксальні висловлення: логічний та лінгвістичний феномен / Ганна Денискіна // Дивослово: щомісячний науково-методичний журнал. - 2015. – 1(694). – С. 40 - 49
4. Костенко Л. Записки українського самашедшого / Ліна Костенко. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011. – 416 с.

Шевчук К.

Науковий керівник – доц. Бабій І. М.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ У РОМАНІ «ПОКРОВ» ЛЮКО ДАШВАР: СЕМАНТИКО-ЕСТЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Фразеологія є криницею мудрості, що збагачує нашу мову та надає їй неперевершеної краси. Це одна із найбільш унікальних та неординарних сторін мови. Сьогодні фразеологія, як галузь мовознавства, привернула до себе увагу багатьох дослідників. У ній розкривається глибинний етнічний та культурний зміст, який сягає найдавніших часів. Фразеологізми є своєрідним кодом для трактування ментальності народу. Фразеологічні одиниці також відображають внутрішній світ автора, його світогляд. Сьогодні активно вивчають фразеологію в художніх та публіцистичних текстах.

Фразеологію досліджували О.О.Потебня, Ш.Баллі, Ф. де Соссюр, Л.Г.Авксентьев, М.Ф.Алефіренко, Я.Т.Билиця, В.І.Гаврись, М.Т.Демський, С.Н.Денисенко, В.І.Кононенко, В.І.Лавер, О.П.Пророченко, Л.Г. Скрипник, Г.М.Удовиченко, Ю.Ю.Аваліані, Н.М. Амосова, В.Л. Архангельський, В.В. Виноградов, В.П. Жуков, О.В.Кунін, В.М.Телія, І.І.Чернишова, Ф. Зейлер, В. Флейшер та ін.

Українські письменники у своїй творчості часто звертаються до використання фразеологізмів. Люко Дашвар (справжнє ім'я Ірина Чернова) – українська письменниця, сценарист та журналіст. Лауреат премії «Книга року Бі-Бі-Сі-2008». З 2010 року «Золотий автор», з 2012 – «Золотий письменник України». Близькі кожному персонажі, життєві ситуації не залишають байдужими читачів. Мова романів експресивна, образна, насичена фразеологізмами, епітетами, приказками, діалектизмами.

Мета: виявити та здійснити семантичну класифікацію фразеологізмів, розглянути особливості їх уживання у романі «Покров» Люко Дашвар.

Актуальність: полягає у тому, що роман Люко Дашвар «Покров» досі недосліджений, це вперше досліджується фразеологія роману.

Роман «Покров» виданий у 2015 році видавництвом Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля». Так про роман відгукнувся Ігор Зінчук: «Покров» – це книжка віри в те, що навіть у ситуаціях, коли здається «гірше не буває», люди здатні змінювати власне життя та країну на краще. Все це талановита авторка описує через прийом контрасту позитивного й негативного, світла й темряви, а також тієї тонкої струни психологізму, що торкає душі поціновувачів її літературної майстерності» [1].

«Візьміть — прочитаєте за одну ніч!» — гаряче прошепотіла мені жінка в книгарні, доставши з-під поли ” одну з книжок Люко Дашвар. І сказала, де в місті лишився ще один примірник іншого її роману. І переказала початок і кінець. І сказала, що не знає, хто той Люко Дашвар такий — але читається — страшно! Наплачетеся — страшно!» — так розпочинає Ольга Герасимюк свою рецензію про роман [2; 7].

В основу сюжету покладено історію семи поколінь нащадків Яреми Дороша. Головна героїня Мар’яна повинна протистояти сімейному проклятті. Вона знайде своє кохання на Майдані під час революції Гідності та отримає спадок своїх предків. Поруч з основним сюжетом ми побачимо історію десятків інших людей. Повернення в минуле, долі майданівців, пересічних людей та бандитів захоплюють і не відпускають до останньої сторінки.

Фразеологізм (крім особливих випадків, фразеологічна одиниця (ФО), фразеологічний зворот, фразеологічний вислів, стійкий вислів, вираз, ідіома, фразема) – відтворюване, цілісне за зазначенням, стійке за складом і структурою словосполучення[5; 7].

Класифікація фразеологічних одиниць залежить від ознаки, яка береться за основу класифікації. Сьогодні у фразеології виділяють семантичну, генетичну, функціональну, ідеографічну, експресивно-стилістичну, морфологічну, синтаксичну, структурну класифікації. Класифікація ФО є важливою для систематизації матеріалу. Найпоширенішою класифікацією є семантична класифікація В.Виноградова, за єдністю компонентів і співвідносією семантики усього вислову з семантикою його окремих складників-компонентів.

Фразеологічні зрощення – це типи абсолютно неподільних, нерозкладних стійких словосполучень, цілісне значення яких невмотивоване, тобто не впливає із значень слів-компонентів, наприклад: *як пить дати* (обов’язково), *на руку ковінька* (вигідно), *пекти раків* (червоніти), *собаку з’їсти* (набути досвіду) ... які ще прийнято називати ідіомами [1; 40]. В. Виноградов звертає особливу увагу на те, що значення фразеологічних зрощень не мають ніякого зв’язку зі значенням складових компонентів.

Їх нерозкладність викликана чотирма причинами: 1) наявністю в складі невживаних або відмерлих, незрозумілих слів; 2) наявністю граматичних архаїзмів; 3) дією експресивної індивідуалізації; 4) наявністю лексичних значень компонентів, що не мають відношення до розуміння цілого [5; 122].

У романі «Покров» ми досліджували виявили такі фразеологічні зрощення, як *«розрубати вузол»* [2; 13], що має значення вирішити проблему, знайти вихід зі складної ситуації. Це один із небагатьох семантичних зрощень у романі, що відноситься до запозиченої лексики роману «Покров».

ФО *«збити з пантелику»* [2; 116] означає «дезорієнтувати, викликати замішання в когось». Це фразеологічне зрощення можна віднести до питомо української лексики, як і багато інших.

Мова роману наближена до розмовної, іноді використовуються просторіччя. Авторка часто звертається до української скарбниці висловів. Так, одним із яскравих прикладів є *«гайнути світ за очі»* [2; 58], зі значенням «далеко», наприклад: – *«Ще до нового 2014 року мріяла багатією стати, на Різдво гайнути світ за очі, та пошуки просувалися в край важко»*[2; 58]. Сюди також можна віднести *«увірвався терпець»* у значенні «втратити терпіння», наприклад: *« - Татові терпець увірвався від твоїх зрад.»* [2; 159].

Ще одним ФО, у якому ми бачимо використання незрозумілого слова, є *висолопивши на плечі язика*, тобто «працювати старанно, до повного виснаження», наприклад: *«А який – промовчала, а то би довелося признаватися: тато купує дріжджі оптом, а потім висолопивши на плечі язик, розносить їх роздрібним торговцям на ринку «Юність» з мізерною націнкою»* [2; 159]. Сюди ж ми можемо віднести *«ридати ридма»*, зі значенням «дуже голосно плакати, схлипуючи й захлинаючись сльозами», наприклад: *«Поки Валя в новому костюмі з квіткою в лацкані трусувся у «швидкій» - супроводжував до моргу тіло покійниці, Ада у весільній файній сукні ридма ридала в спорожнілій кімнатці бараку із завішаними рушниками телевізором і дзеркалом»*.

Люко Дашвар використовує на позначення заробітку, грошей заможних людей такі фразеологізми, як *«рубати бабло»* [2; 78] зі значенням «заробляти гроші, збагачуватись», але з негативним відтінком, тобто нечесним шляхом, наприклад: *«-Е, Адо! Не чіпай Майдан, - усміхнувся Шуляк. – Я зараз на цій темі нормально бабло рубаю. На одних тільки прапорах – пів лимона. Попит»*.

У романі «Покров» авторка часто звертається до фразеологічних одиниць із словом глузд, наприклад: *«з’їхати з глузду»* [2; 275], *«втратити глузд»* [2; 161], що означає «не мати змоги тверезо розуміти сутність речей, оцінювати ситуацію», *«здоровий глузд»* [2; 37]. У даному випадку фразеологізми *«з’їхати з глузду»* [2; 275] та *«втратити глузд»* [2; 161] виступають синонімами.

Фразеологізм *«коровам хвосту крутити»* [2; 261], означає «займатися простою, чорною, невдячною роботою», наприклад: *- Твої ж батьки жили! А вони – інтелігенція. Усе життя викладали, а не коровам хвосту крутили. Хіба ми гірші! – не здавалася Аїда. Ми не можемо пояснити його значення, виходячи лише з компонентів, тому ми відносимо цей ФО до семантичних зрощень.*

Люко Дашвар колоритно та глибоко передає дійсність, використовуючи ФО. Вона звертається як до запозиченої лексики так і до питомо української. Найбільше, звичайно, переважає власне українських. Використання семантичних зрощень поглибило, сповнило «Покров» українським колоритом, дало змогу передати та розкрити художній світ та задум письменниці, відобразити різні грані роману.

ЛІТЕРАТУРА

1. <http://vsiknygy.net.ua/author/igorzinchuk/42903/>
2. Авксентьев Л. Г. Сучасна українська мова: Фразеологія: Навч. посібник// Л. Г. Авксентьев Л.Г. – Харків: Вища школа, 1985. - 137 с.
3. Дашвар Люко Покров// Люко Дашвар. – Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2016. – 384 с.
4. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови: Навч. посіб.// В. Д. Ужченко, Д.В. Ужченко. –К. : «Знання», 2007. – 494 с.

Федчишин Т.

Науковий керівник – доц. Бабій І. М.

СЕМАНТИКО-ЕСТЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОМПОЗИТІВ-ІМЕННИКІВ У РОМАНІ «ГАСТАРБАЙТЕРКИ» НАТАЛКИ ДОЛЯК

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Словотвір завжди привертав увагу вчених, оскільки є одним із основних способів поповнення словникового складу української мови. Композитний спосіб словотвору – це один із найвідоміших і найдавніших у мові, а також найбільш активний після афіксації в сучасній мовній практиці.

Історії виникнення іменників-композитів присвятили свої праці такі дослідники, як: М.Я. Плющ, П.П. Плющ, С.П. Самійленко, І.Й. Тараненко та ін. Особливості деривації та семантику композитів сучасної української мови висвітлено в роботах Л.С. Азарової, К.Г. Городенської, В.О. Горпинича, Є.А. Карпіловської, Н.Ф. Клименко, М.Я. Плющ, М.Т. Черемисова та ін. [1, с. 18].

Мета нашої статті – описати семантику та особливості вживання іменників-композитів у романі «Гастарбайтерки» Наталки Доляк.

Актуальність статті. Наталка Доляк – є одною із сучасних малодосліджених письменниць. Серед усієї літератури про творчість Наталки Доляк немає праць про складні слова, які письменниця використовувала у своїх творах. У нашій роботі ми спробуємо дослідити ці лексеми, в тому наше дослідження є **актуальним**.

У лексичній системі української мови композити складають вагомий шар лексики. Українській мовознавчій науці поняття «композит» відоме в широкому та вузькому розуміннях. У широкому значенні композити розглядаються як складні слова, утворені з двох або кількох слів, основ чи коренів, об'єднаних в одну лексичну одиницю, яка набула формально-граматичних і семантичних ознак окремого слова [2, с. 259]. Вузьке тлумачення композитів полягає в розумінні їх як похідних складних слів, утворених способом основоскладання [4, с. 71].

Вагомий внесок у вчення про композити належить Н.Ф. Клименко, яка вважає, що 10% словникового складу мови становлять складні слова і що більшість із них утворилась основоскладанням.

Серед композитів найбільшу групу становлять іменникові номінації. На прикладі категорії іменників-композитів найбільше можна простежити за еволюцією мови в цілому [1, с. 80].

Одним із яскравих репрезентантів функціонування іменникових композитів є роман «Гастарбайтерки» Наталки Доляк, в якому наявні іменники-композити, які за семантикою можна об'єднати в кілька тематичних груп, а саме:

- предмети, побутові речі, вироби, інструменти: **відеокасета, відеомагнітофон, фотоциліндр, телевізор, автомат** (*Як випадала вільна хвилинка, стелила на підлогу перед телевізором килимок, вмикала відеомагнітофон, ставила касету з уроком та поринала у глибинні світи філософії власного тіла*);

- назви апаратів, машин, механізмів: **пилосос, пароплав, теплохід, автобус, велосипед** (*Не брасом чи кролем, звичайно, а теплоходом чи пароплавом — про це вже достеменно пан Йошка й не зна*);

- приміщення, будівлі, місця: **телевежа, божевільня, мегаполіс, автостанція, кінотеатр** (*Вийшовши на автостанції, відчула, як приємно полоскотала вухо українська, якою говорили випадкові перехожі в неї за спиною*).

Ці іменники-композити складають тематичну групу іменників з конкретно-предметним значенням.

На протилежних засадах ґрунтуються диференційні ознаки розряду абстрактних іменників. Іменники з абстрактним значенням складають такі тематичні групи іменників-композитів:

- психічний стан людини, внутрішні властивості: **самокопирсання, самокопання, божевілья, передчуття, взаєморозуміння** (*Але, вмившись та поснідавши, відмахнулася від самокопирсання*);

- риси характеру, манера поведінки: **пройдисвіт** (*— Де ти цього пройдисвіта взяла? — запитав благально в дочки, коли трохи очунявся від страху неминучої смерті від маслини*);

- назви дій, процесів: **водопостачання, правопорушення, велоперегони, працевлаштування, двобій, верхотур, пилофобія, злодійство** (*За працевлаштування просили сімсот доларів*);